

“Dile Âşık Bir Adam” Dr. Sergey Anatolyeviç Starostin

(24 Mart 1953 – 30 Eylül 2005)

“Gelecek derste Eski Japoncada yükselen vurgu” diyerek lisans üstü öğrencilerine verdiği tarihsel dil bilimi dersini bitirdiğinde öğrencileri bunların, hocalarının son sözleri olduğunu bilmiyordu. Moskova’daki Rusya Devlet Beşeri Bilimler Üniversitesinde yarım saat sonra şiddetli bir kalp krizi sonunda hayatını kaybettiğinde Sergey Anatolyeviç Starostin 52 yaşındaydı.

Uluslararası üne sahip Rus dil bilimci Ilia Peiros: “Ölmeden önce belki de dünyanın en önemli karşılaştırmalı dil bilimcisi idi. Dili hızlı ve iyi öğrenme yeteneğine sahipti; dillerin şablonunu kavrayarak onları bir sistem içerisinde sıralıyordu ki bu çok zor bir işti. Diğer dil bilimciler pek çok dil biliyorlardı fakat üretici değillerdi. O hem dilleri biliyor hem bilgiyi üretiyordu. O, benzersizdi.” diyordu.

Starostin, 24 Mart 1953 tarihinde Moskova’da doğdu. 1970 yılında, 17 yaşındayken Moskova Devlet Üniversitesi, Filoloji Fakültesinde Yapısal ve Uygulamalı Dil Bilimi Bölümünde çalışmalarına başladı. Hocalarının en tanınmış A. A. Zaliznyak idi. Aynı zamanda yoğun olarak Japonca araştırma grubunda

çalışıyordu. Bu sırada V. M. Illiç-Svitç’ın yakın arkadaşları olan Aron Dolgopolsky ve Vladimir Dybo tarafından yönetilen “Nostratik Seminerleri”ne katıldı.

1975 yılında lisans eğitimini tamamladı. Lisans üstü eğitimine Moskova’daki Doğu Çalışmaları Enstitüsünde devam etti. Üç yıl sonra bu enstitüde işe başladı.

1987 yılında Moskova Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesinin, Uygulamalı ve Teorik Dil Bilimi Bölümünde düzenli dersler yönetmeye başladı. Bu dersler “Karşılaştırmalı Dil Bilimine Giriş” çalışmasının temellerini oluşturdu. 1992 yılında Rusya Devlet Beşeri Bilimler Üniversitesinde teorik ve uygulamalı dil bilimi dersleri vermeye davet edildi. Burada Karşılaştırmalı ve Tarihsel Dil Bilimi Bölümü başkanı oldu. Moskova’nın en önemli dil bilimcilerinden V. A. Dybo, A. V. Dybo, E. H. Helminskiy ve O. A. Mudrak bölümde ona katıldılar. Teorik ve Uygulamalı Dil Bilimi Fakültesi kapandıktan (2000) sonra Rusya Devlet Beşeri Bilimler Üniversitesi, Doğu Kültürleri Enstitüsü, Karşılaştırmalı Çalışmalar Merkezi başkanlığına getirildi. Bu görevdeyken geleneksel Nostratik Seminerlerine devam etti.

1996 yılında Rusya Bilimler Akademisine üyeliği uygun bulundu. Oysa daha sekiz yıl önce yurt dışına çıkışta ciddi sıkıntılara uğratılmıştı. Bu yüzden Gorbaçov’un açıklık politikalarına şükran duyardı. 1988 yılında Ann Arbor’da Michigan Üniversitesinde Vitaly Şevoroşkin tarafından düzenlenen Dil ve Tarih Öncesi Sempozyumuna katıldı. Burada Santa Fe Enstitüsü yetkilileriyle tanıştı. Enstitü yetkilileri onu ilk insanların dillerinin, genetiklerinin, antropolojilerinin haritasını yapmak üzere davet ettiler. Bu Starostin için birikimini bütün dünyaya göstermek açısından büyük bir fırsat oldu.

Starostin sadece bir masa başı çalışmanı değildi. Daha 1974 yılından itibaren A. E. Kibrik’in organize ettiği Kuzey Kafkasya ilmî seyahatlerine katıldı. Orada çok çeşitli dillerle karşılaştı. 1979 yılında Aynu dilinin son konuşurlarını bulmak için Sahalin adasına gitti. Orada Aynu dilini konuşan bulamadı ama Gilyak lehçesini konuşanların seslerini kaydetti. 1994 yılında Yenisey nehrinin doğusunda yaşayan Ketlerin bulunduğu bölgeye bir ilmî gezi organize etti. Bu gezinin sonuçları Ketskiy Sbornik’in son sayısında (1995) yayımlandı. Sibirya’nın bu bölgesinde yoğun nem ve sivrisineklerden yakalandığı hastalığı aylarca sürdürdü.

Starostin’in bilimsel çalışmalarının toplam sayısı yetmiş geçmez. Fakat bu çalışmalar temel fikirleri ele alır ve çok geniş kapsamlıdır.

Starostin özellikle şu alanlara yoğunlaştı: Hint – Avrupa (özellikle vurgu), Altay dilleri (özellikle Japonca), Kuzey Kafkasya, Yenisey ve Sibirya’nın diğer eski dilleri, Çin-Tibet, Büyük dil aileleri (Nostratik ve Çin-Kafkas veya Dene-Kafkas), klasik karşılaştırmalı-tarihi dil bilimine istatistiksel olarak uygulamalı yaklaşım. Dil tarihlemesi konusunda Morris Swadesh’in geliştirdiği klasik metottan çok daha güvenli ve sayısal olarak çok daha fazla sonuçlar veren “Starling” bilgisayar programını geliştirdi.

Starostin ilk bilimsel çalışmasını 1971’de yazdı. İlk Japoncanın yeniden yapılanması hakkındaki makalenin bir özeti 1972 yılında yayımlandı. 1975 yılında genişletilmiş hali yayımlandı. 1975’te Eski Çince ilk seslerin yeniden yapılan-

dırılması başlıklı master tezini savundu. Sonraki 4 yılda "Eski Çincenin Fonetik-ğinin Yeniden Yapılandırılması" başlıklı doktora çalışmasını hazırladı. Bilimsel olmayan sebeplerden dolayı doktora çalışması reddedildi. Bu çalışma 1989 yılında kitap olarak basıldı ve ilk Çin-Tibet dillerinin yeniden yapılandırılması konusunda temel kaynak oldu. Sergey Nikolayev ve Vladimir Dıbo'yla, Trubetzko'yun Doğu ve Batı Kafkas dillerinin genetik akrabalığı üzerinde çalışmaya başladılar. Öncelikle ses denkliklerini ortaya çıkardılar. Çalışmaları *A North Caucasian Etymological Dictionary* (Moskova 1994) eserini ortaya çıkardı. Starostin, aynı yöntemi Yenisey dillerinde uyguladı. Böylece daha önceden A. Trombetti, K. Bouda Y. Ramstedt, vd. tarafından ortaya atılan Yenisey, Kuzey Kafkasya, Çin-Tibet dilleri arasındaki genetik akrabalık teorisinin düzenli ses denklikleri yasası ortaya çıkarılmış oldu.

Starostin Altay dilleri alanında özellikle Japonca üzerinde yoğunlaştı. Arkadaşları Anna Dybo ve Oleg Mudrak'la birlikte *Etymological Dictionary of the Altaic Languages*, Birinci cilt [A-K], İkinci cilt [L-Z], Üçüncü cilt [İndeks], Leiden-Boston: Brill, 2003, (*Handbook of Oriental Studies / Handbuch der Orientalistik* 8/1-3, Editörler Denis Sinor ve Nicola di Cosmo) adlı eseri de yazdı.

Starostin'in en önemli eseri geliştirdiği "StarLing" bilgisayar programıyla internet ortamında "The Tower of Babel" (İngilizce adı: Evolution of Human Languages) etimolojik veri tabanı projesidir.

Bu sitenin, Starostin hayatını kaybettikten sonra oğlu George Starostin tarafından, veri tabanı genişletilmeye devam ediyor. Sitede milyonlarca kelimeyi içeren veriler yer alıyor. Mesela Türkiye Türkçesindeki *ağa* kelimesinin Altay dillerinde *aka*, Avrasyatik dillerde *akV*, bilinmeyen zamanlarda *HVKV* şeklinde ortak bir Nostratik kelime olduğu anlaşılıyor. Aynı veri tabanında Nostratik dillerle ilgili 2077 kelimenin, Altay dillerinden 2805 kelimenin karşılaştırmalı etimolojilerinin kayıtlı olduğunu görebiliyorsunuz. Basamak sistemiyle bütün dil ailelerinin birbirleriyle bağlantısı kuruluyor.

Başta oğlu Georgiy Sergeyeviç Starostin olmak üzere Starostin'in arkadaşları bıraktığı yerden hızla yollarına devam ediyorlar.

Starostin'in önemli çalışmalarından bazıları:

1972 K probleme rekonstruksii prayaponskoy fonologičeskoy sistemi. In: *Konferensiya po sravnitelno-istoričeskoy grammatike indoevropskix yazıkov*. Moskva: Nauka, 72-74.

1975a O rekonstruksii pralezginskoy fonologičeskoy systemy (konsonantizm). In: *Tezisy konferensii aspirantov i molodix sotrudnikov: Literaturovedeniye, tekstologiya, lingvistika*. Moskva.

1975b *Aksentuasionnyye sistemy japonskix dialektov*. Moskva: Master Thesis.

1977 [S. L. Nikolaev ile birlikte] O paradigmatičeskix klassax indoevropsk-

kix glagolov. In: *Nostratiçeskie yazıki i nostratiçeskoe yazıkoznaniye*, ed. V.V. Ivanov et al. Moskva: Institut slavyanovedeniya i balkanistiki, 52-53.

1979 *Problemi rekonstruksii drevnekitayskoy fonologiçeskoy sistemy*. Moskva: Avtoreferat kandidatskoy dissertasii.

1984 [Ilya Peiros ile birlikte] Sino-Tibetan and Austro-Tai. *Computational Analysis of Asian and African Languages* 22, 123-128.

1984: Gipoteza o genetiçeskix svyazyax sino-tibetskix yazıkov s eniseyskimi i severnokavkazskimi yazıkami. In: *Lingvistiçeskaya rekonstruksiya i drevneyşaya istoriya Vostoka*, 4: *Drevneyşaya yazıkovaya situasiya v Vostoçnoy Azii*, ed. I. F. Vardu et al. Moskva: Institut vostokovedeniya, 19-38.

1986 Problema genetiçeskoy obşçnosti altayskix yazıkov. In: *Istorikoku turnye kontakty narodov altayskoy yazıkovoy obşçnosti* (29. sessiya PIAC, Taşkent, Sept. 1986), II. *Lingvistika*. Moskva: Nauka, 104-112.

1989: Nostratic and Sino-Caucasian. In: *Lingvistiçeskaya rekonstruksiya i drevneyşaya istoriya Vostoka*, Moskva: Nauka (Institut vostokovedeniya), 106-125. Published also in: *Explorations in Language Macrofamilies*, ed. V.V. Shevoroshkin. Bochum:

1990: [V. Orel ile birlikte]: Etruscan as an East Caucasian Language. In: *Proto-Languages and Proto-Cultures*, ed. V.V. Shevoroshkin. Bochum: Brockmeyer, 60-66.

1991 *Altayskaya problema i proisxojdeniye japonskogo yazıka*. Moskva: Nauka.

1991: [S.L. Nikolaev ile birlikte: North Caucasian Roots. In: *Dene-Sino-Caucasian Languages*, ed. V.V. Shevoroshkin. Bochum:Brockmeyer, 174-264.

1991: On the Hypothesis of a Genetic Connection between the Sino-Tibetan Languages and the Yeniseian and North-Caucasian Languages (translated by W. Baxter). In: *Dene-Sino-Caucasian Languages*, ed. V.V. Shevoroshkin. Bochum: Brockmeyer, 12-41.

1992: Methodology of Long-Range Comparison. In: *Nostratic, Dene-Caucasian, Austric and Amerind*, ed. V.V. Shevoroshkin. Bochum:Brockmeyer, 75-79. Published also in: *Time Depth in Historical Linguistics*, Vol. 1, ed. C. Renfrew, A. McMahon and L. Trask. Cambridge: McDonald Institute for Archaeological Research, 2000, 61-66.

1994 [M. Ruhlen ile birlikte] Proto-Yeniseian reconstructions, with extra-Yeniseian comparisons. In: Merritt Ruhlen: *On the origin of languages. Studies in linguistic taxonomy*. Stanford: University Press.

1994: [S. L. Nikolaev ile birlikte]: *North Caucasian Etymological Dictionary*. Moscow: Asterisk Publishers.

1995 Old Chinese Basic Vocabulary: A historical Perspective. In: *The Ancestry of the Chinese Language*, ed. by William S-Y. Wang, *Journal of Chinese Linguistics Monographs*, Nr. 8, 225-251.

1995 On vowel length and prosodi in Altaic languages. *Moskovskiy lingvistiçeskiy jurnal* 1, 191-235.

- 1996: Word-final resonants in Sino-Caucasian. *Journal of Chinese Linguistics* 24/2, 281-311.
- 1997 On the 'consonant splits' in Japanese. In: *Indo-European, Nostratic, and Beyond. Festschrift for Vitaliy V. Shevoroshkin*, ed. by I. Heged s et al. Washington: Institute for the Study of Man (Journal of Indo- European Studies, Monograph Nr. 22), 326-341.
- 1998: Hurro-Caucasica. In: K 70-letiyu V.N. Toporova. Moskva: Indrik, 90-99.
- 2000 The phonological system of Proto-Altaiic. In: *Problemi izučeniya danego rodstva yazıkov na rubeye tretyego tysyaçiletiya*, ed. G. S. and S. A. Starostin. Moskva: Rossiyskiy gosudarstvenniy gumanitarniy universitet, pp. 222-224.
- 2003 [A. Lubotsky ile birlikte] Turkic and Chinese loanwords in Tocharian. In: *Languages in Time and Space: A Festschrift for Werner Winter on Occasion of his 80th Birthday*, ed. B. Bauer and G.-J. Pinault. Berlin - New York: Mouton de Gruyter, 257-269.
- 2003 [Anna Dybo, Oleg Mudrak, ile birlikte] *Etymological Dictionary of the Altaic Languages*, Birinci cilt [A-K], İkinci cilt [L-Z], Üçüncü cilt [İndeks], Leiden-Boston: Brill (*Handbook of Oriental Studies / Handbuch der Orientalistik* 8/1-3, Editörler Denis Sinor ve Nicola di Cosmo).

KAYNAKLAR

- John D. Bengtson and Václav Blažek *In Memorium: Sergei Anatolyevich Starostin* **The Journal of Indo-European Studies** Volume 33, Number 3 & 4, Fall/Winter 2005, p. 309-313
- <http://jdbengt.net/06Starostin.pdf>
- <http://starling.rinet.ru/cgi-bin/main>.
- http://altaica.ru/personalia/e_starostin.htm Translated by A. Shetsen
- <http://ehl.santafe.edu/denecauc.htm>

Ekrem ARIKOĞLU